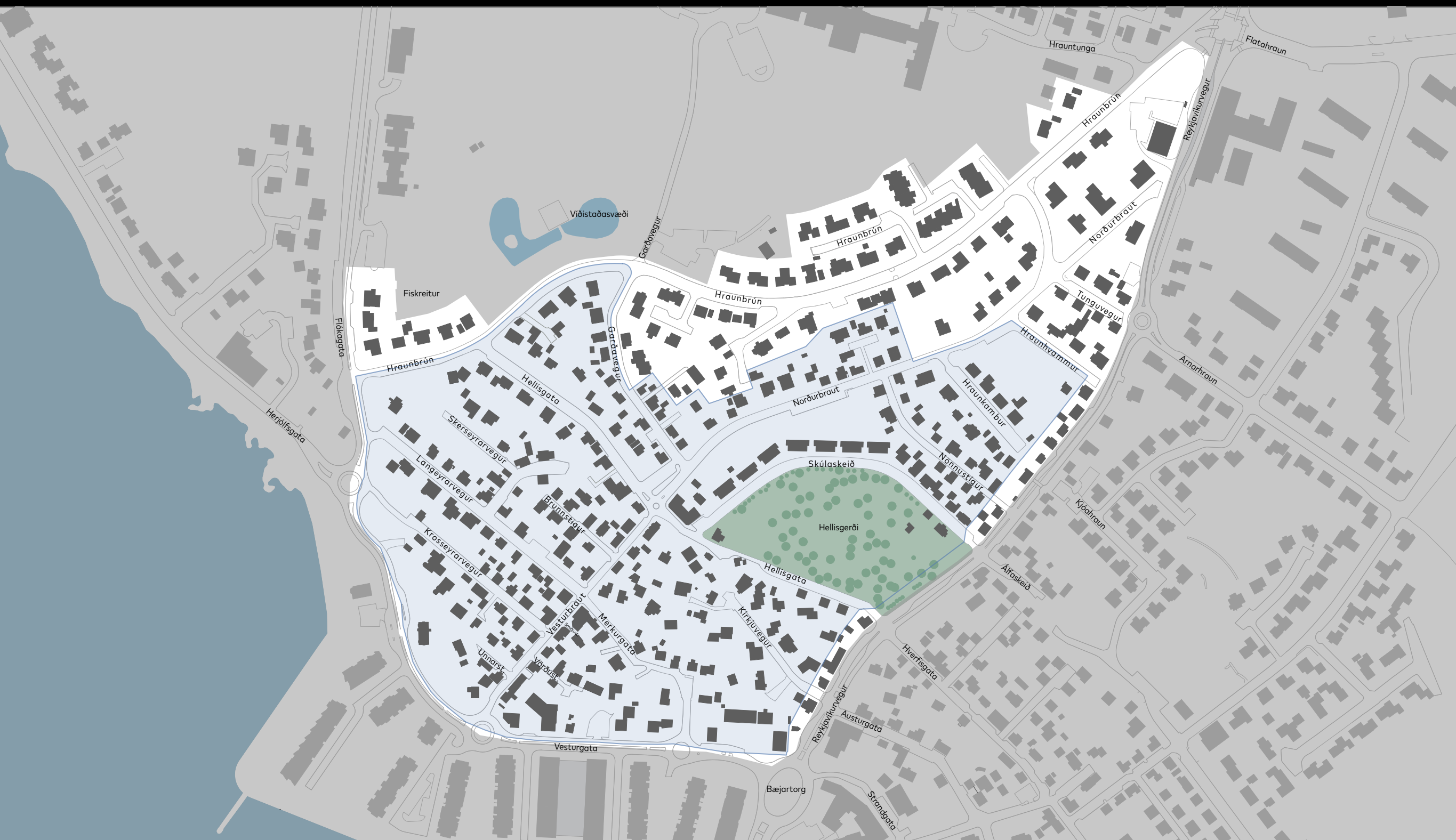

Vesturbær Hafnarfjarðar

Verndarsvæði í byggð

5. mars 2020

GLÁMA·KÍM

Verndarsvæði í byggð

Dagskrá

- 1 Verndarsvæði í byggð
- 2 Skráning minja og húsa
- 3 Hverfið í hnotskurn
- 4 Markmið verndarsvæða
- 5 Leiðbeiningar og verkfæri

1 Verndarsvæði í byggð

Hellisgerði 1930-1940. Kirkjuvegur í baksýn.

1 Verndarsvæði í byggð Einkenni og sérstaða

Horft niður Kirkjuveg um 1925. Kirkjuvegur 5 á hægri hönd og Kirkjuvegur 6 á vinstri hönd.

- I Einstakt bæjarstæði í hrauni.
Elsti kjarninn mótast fyrir tíma skipulags.
- II Mörg friðuð hús og hátt hlutfall bárujárnsklæddra timburhúsa.
- III Löng byggingarsaga sem spannar rúm 200 ár.

Markmið laganna er að stuðla að vernd og varðveislu byggðar sem hefur sögulegt gildi.
(1. gr.)

Lögin gilda um byggð innan þéttbýlis og byggðarkjarna utan þéttbýlis sem ástæða er til að varðveita vegna svipmóts, menningarsögu eða listræns gildis.
(2. gr.)

Sveitarstjórn skal tryggja að ákvörðun ráðherra um verndarsvæði í byggð endurspeglar í skipulagsáætlunum, öðrum áætlunum og leyfisveitingum sveitarfélagsins.
(9. gr.)

Hvað þýðir þetta fyrir Hafnarfjörð og íbúa vesturbæjar?

- Sáttmáli íbúa og bæjarfélags um þróun byggðarinnar næstu árin.
- Með sameinuðum kröftum er hægt að styrkja ásýnd hverfsins og upphefja ímyndina.
- Jákvæð uppbygging á forsendum gömlu byggðarinnar.
- Fyllt í eyður með nýjum byggingum í sama mælikvarða og núverandi byggð og/ eða með flutningshúsum.
- Virðisaukandi fyrir Hafnarfjörð og íbúana í margþættum skilningi.

Lilja Dögg Alfreðsdóttir, mennta- og menningarmálaráðherra, staðfesti 24. 02.2020 tillögur að fimm nýjum verndarsvæðum í byggð:

- Vesturhluti Víkur í Mýrdal
- Gamli bærinn á Sauðárkróki
- Plássið og Sandurinn á Hofsósi
- Framdalur Skorradals
- Þórkötlustaðahverfi í Grindavík

Innlent | mbl | 24.2.2020 | 14:48 | Uppfært 25.2.2020 8:09

Fimm ný verndarsvæði í byggð

Meðal þeirra svæða sem nú eru verndarsvæði er gamli bærinn á Sauðárkróki, en hér sést meðal annars yfir hluta hans. [mbl.is/Sigurður Bogi Sævarsson](https://mbl.is/Sigurður-Bogi-Sævarsson)

Áður höfðu fimm önnur svæði verið staðfest sem verndarsvæði í byggð:

- Þorpið í Flatey
- Garðahverfi á Álftanesi
- byggðin við Voginn á Djúpavogi
- Þormóðseyri á Siglufirði
- Borðeyri

Verndarsvæði í byggð lyftistöng fyrir Borðeyri

🕒 12.06.2019 - 07:30 Innlent • Norðurland • Vestfirðir • Vesturland

Mynd: Jóhannes Jónsson - RÚV

Dæmi um aðrar hliðstæðar hverfaheildir sem mætti líta á sem fyrirmyndir í ásýnd, hverfabrag og almenningsrýmum.

- Grjótaþorpið í Reykjavík
- Miðbærinn í Stykkishólmi
- Seyðisfjörður
- Eyrin á Ísafirði
- Innbærinn og Oddeyrin á Akureyri

2 Minjar og skráning

Strandgata, Vesturgata og Reykjavíkurvegur 1913.

Bjarni F. Einarsson, hjá Fornleifafræðistofunni vann skýrslu og skráningu um forleifar á svæðinu fyrir Hafnarfjarðarbæ árið 2018.

Minjarnar á svæðinu eru aðalega hlaðnir veggir túngarða og lóðarmörk.

Einstaka leifar hafa lítið varðveislugildi en það er heildin sem er varðveisluverð og ber þróun byggðarinnar vitni.

Tvær minjar hafa talsvert varðveislugildi, varðan, þ.e. landamerki Garða og Hafnarfjarðar og fjárból.

Allt rask á fornleifum er háð samþykki Minjastofnunar Íslands, skv. 22. gr. laga um menningarminjar.

Verndarsvæði í byggð og deiliskipulag í Vesturbæ Hafnarfjarðar

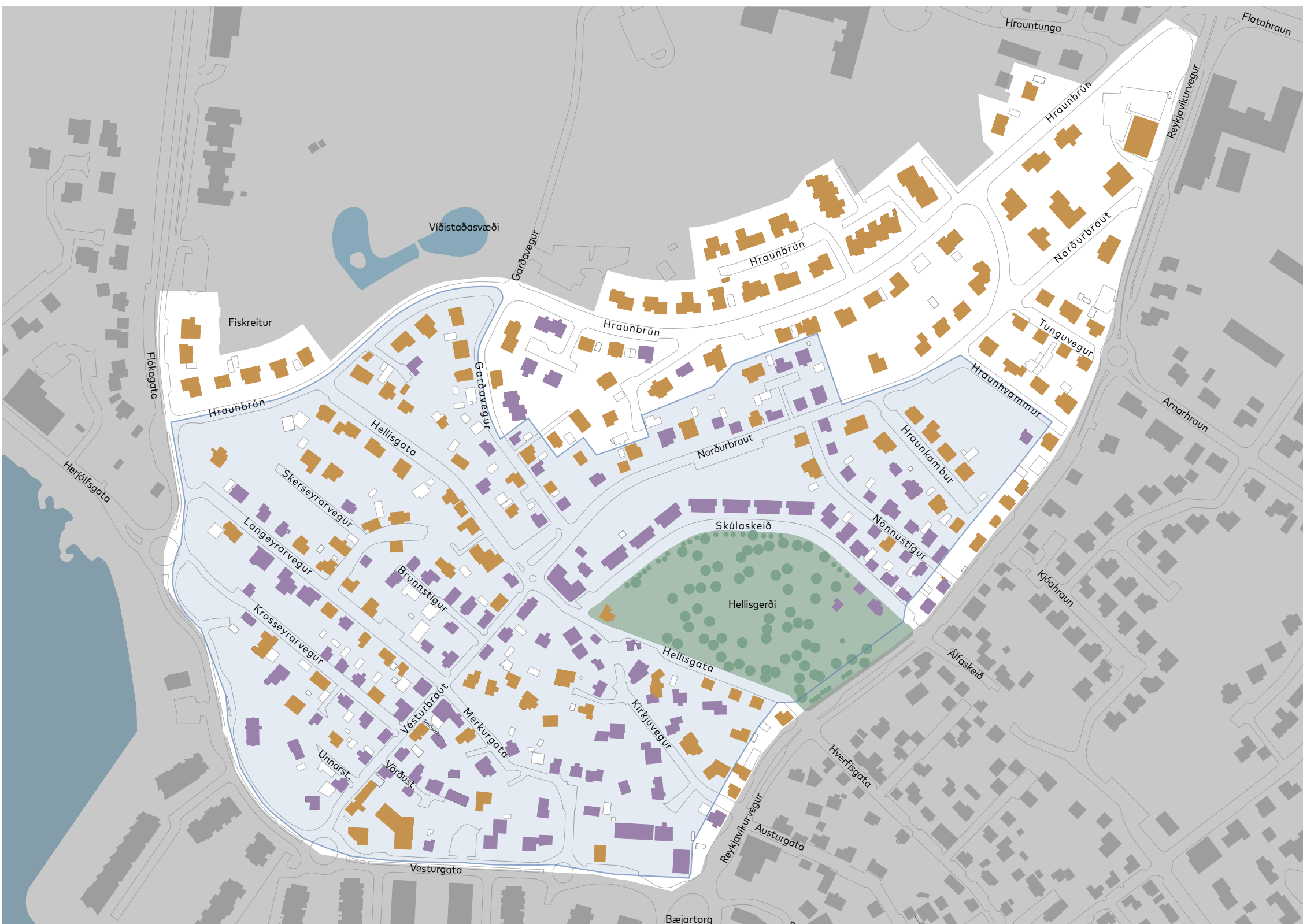
Bjarni F. Einarsson

 Hátt varðveislugildi

Hátt varðveislugildi

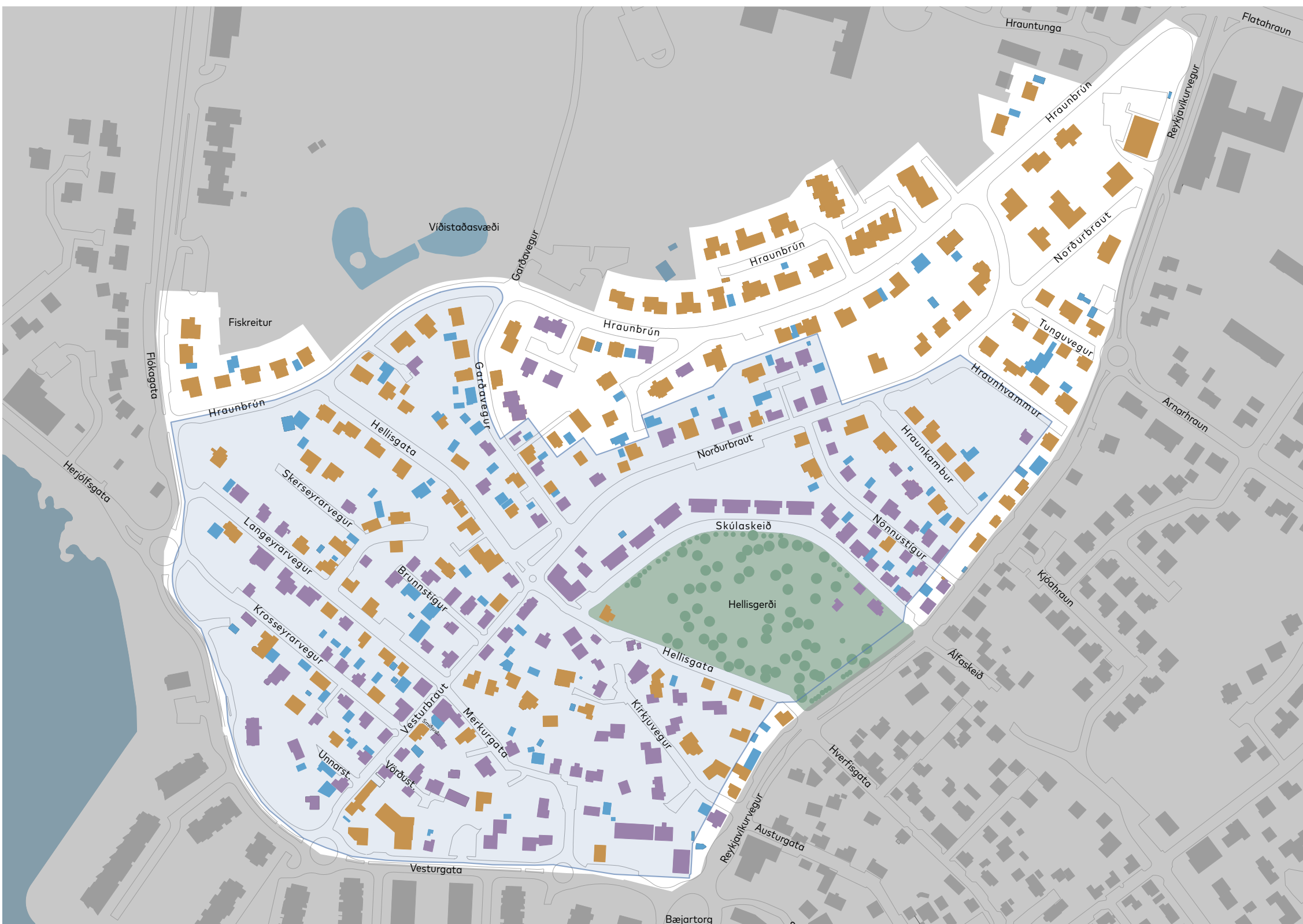
Miðlungs varðveislugildi

Hátt varðveislugildi

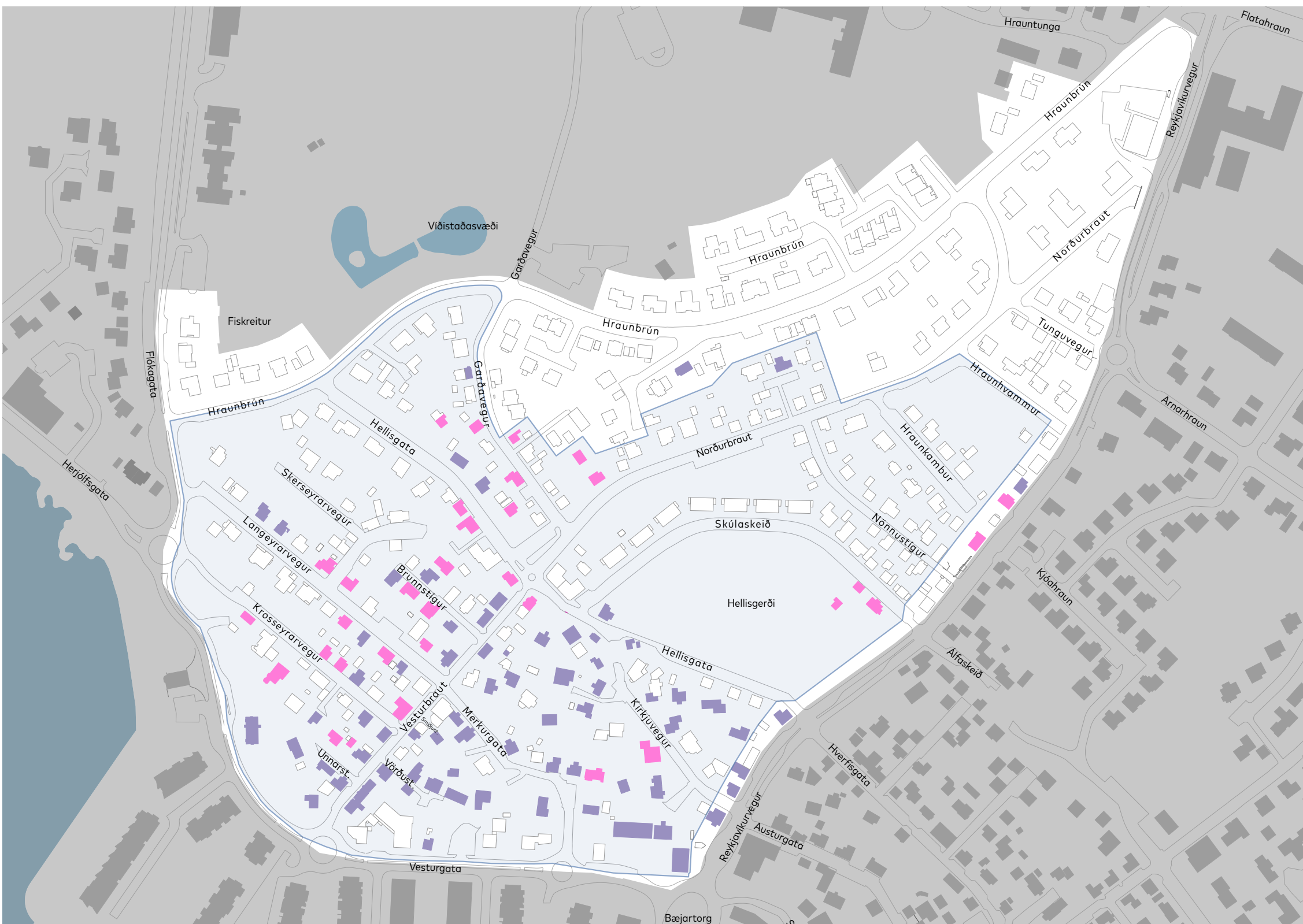
Miðlungs varðveislugildi

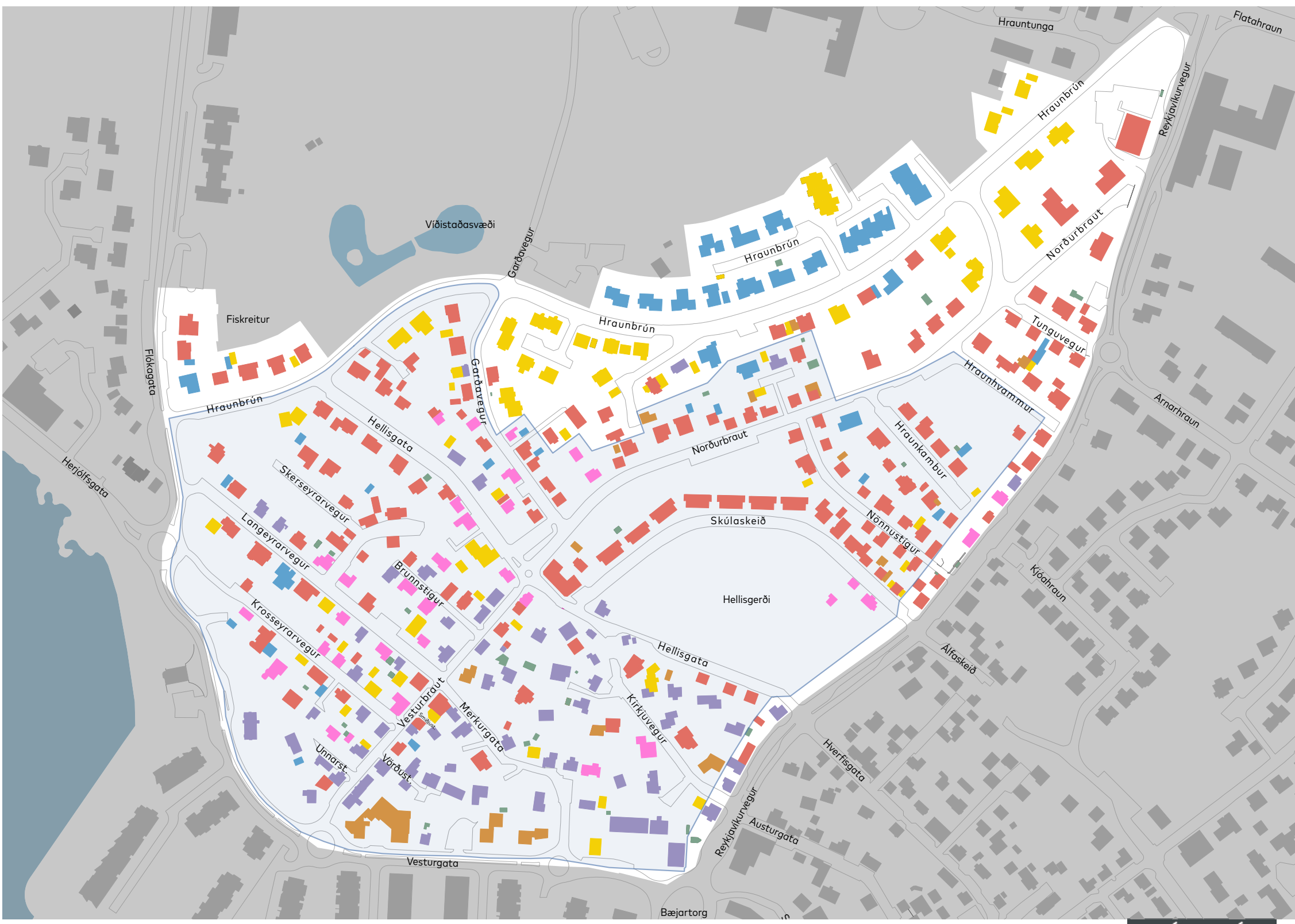
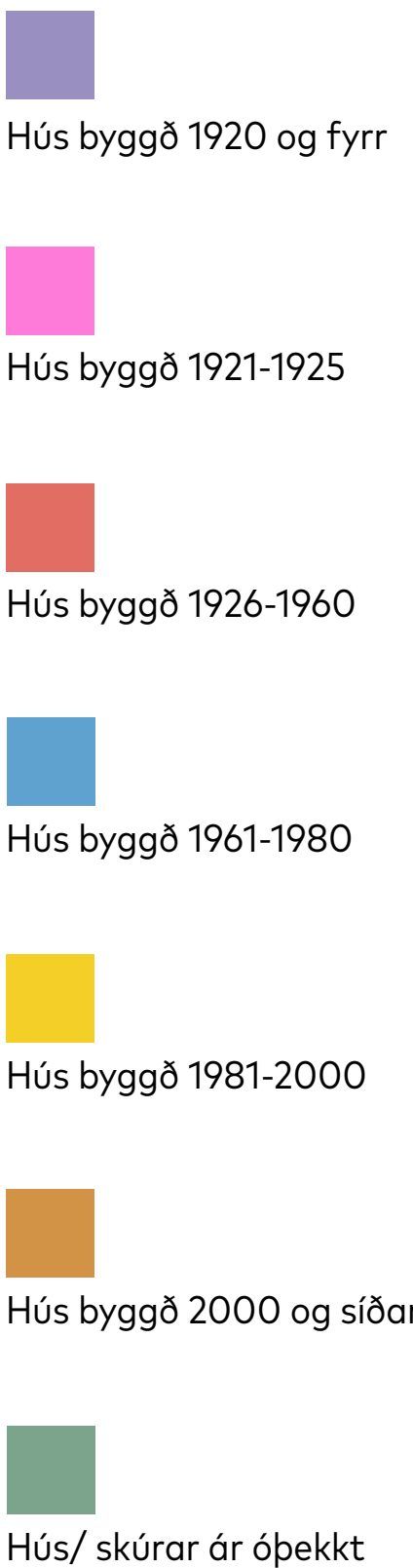
Lágt varðveislugildi

Hús byggð 1920 og fyrr

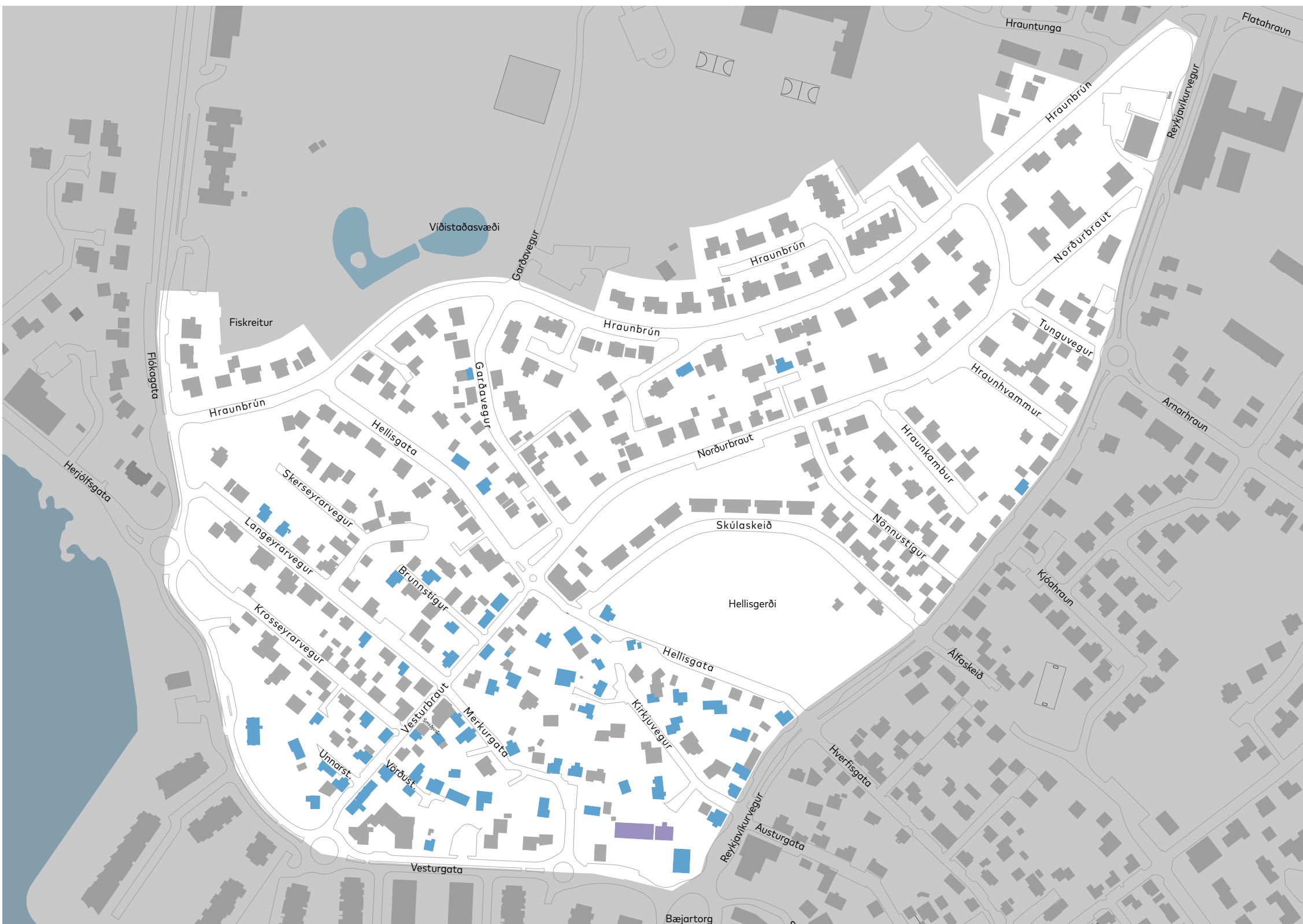
Hús byggð 1921-1925

Friðlýst hús

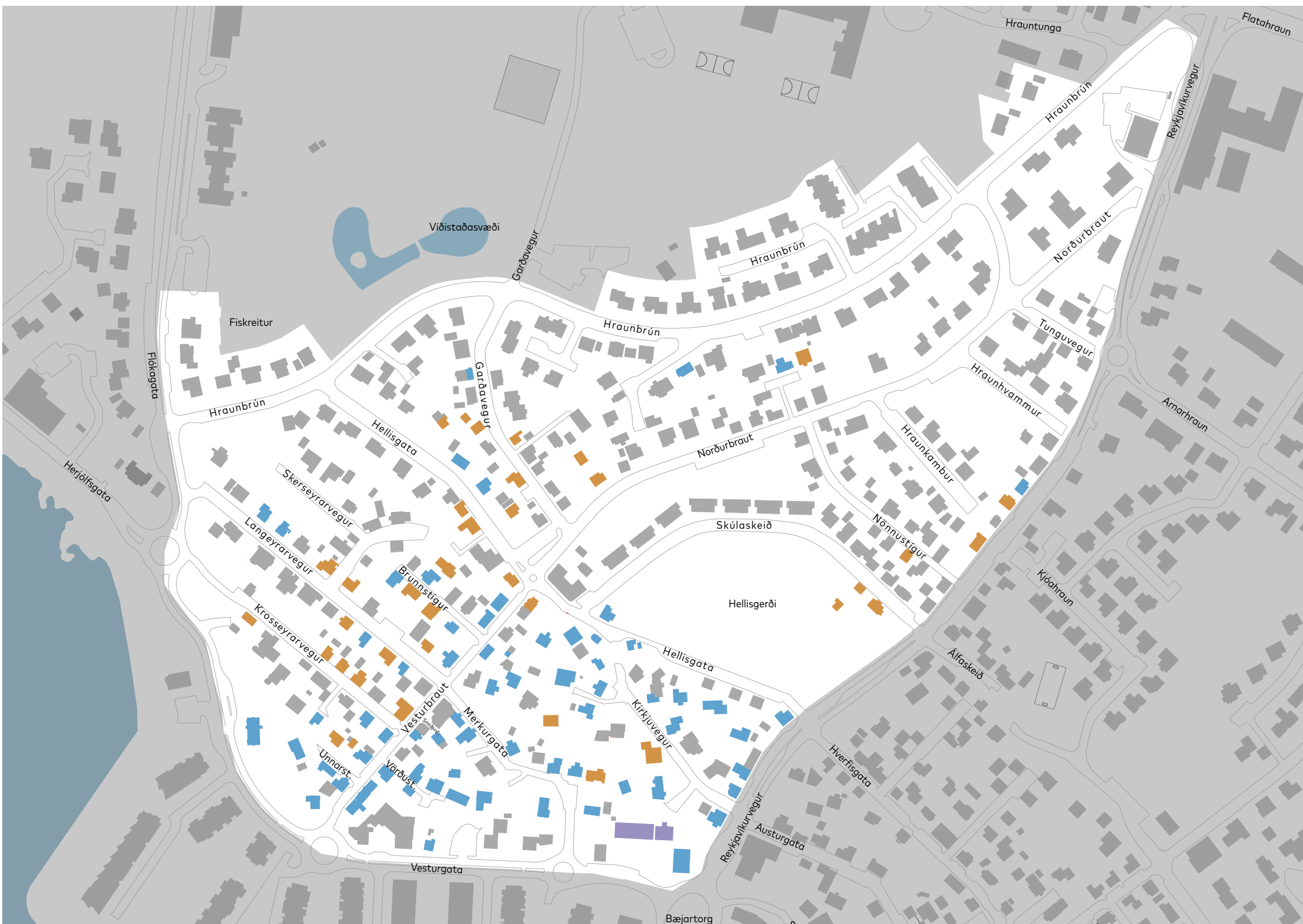
Friðuð hús

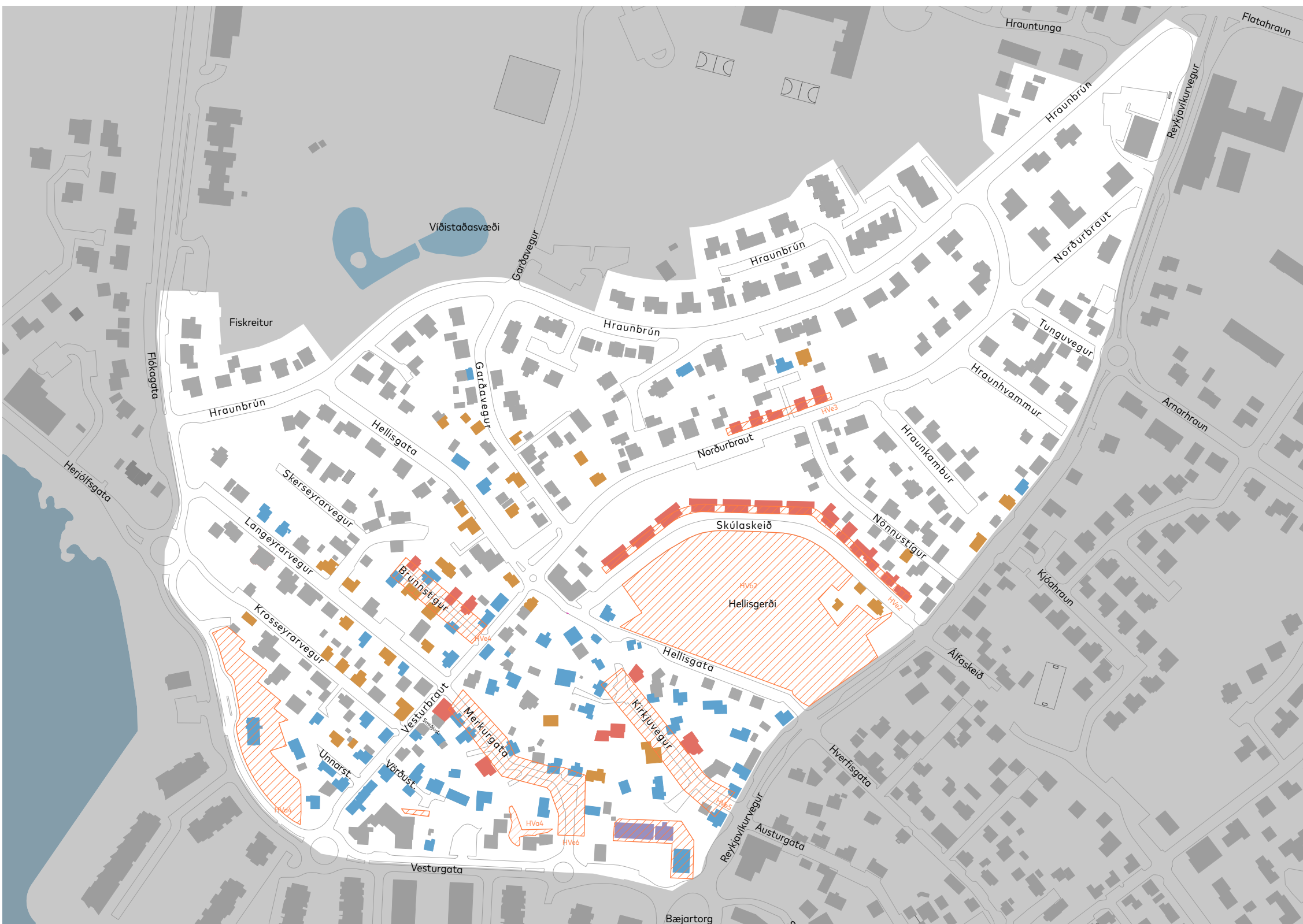
Friðlýst hús

Friðuð hús

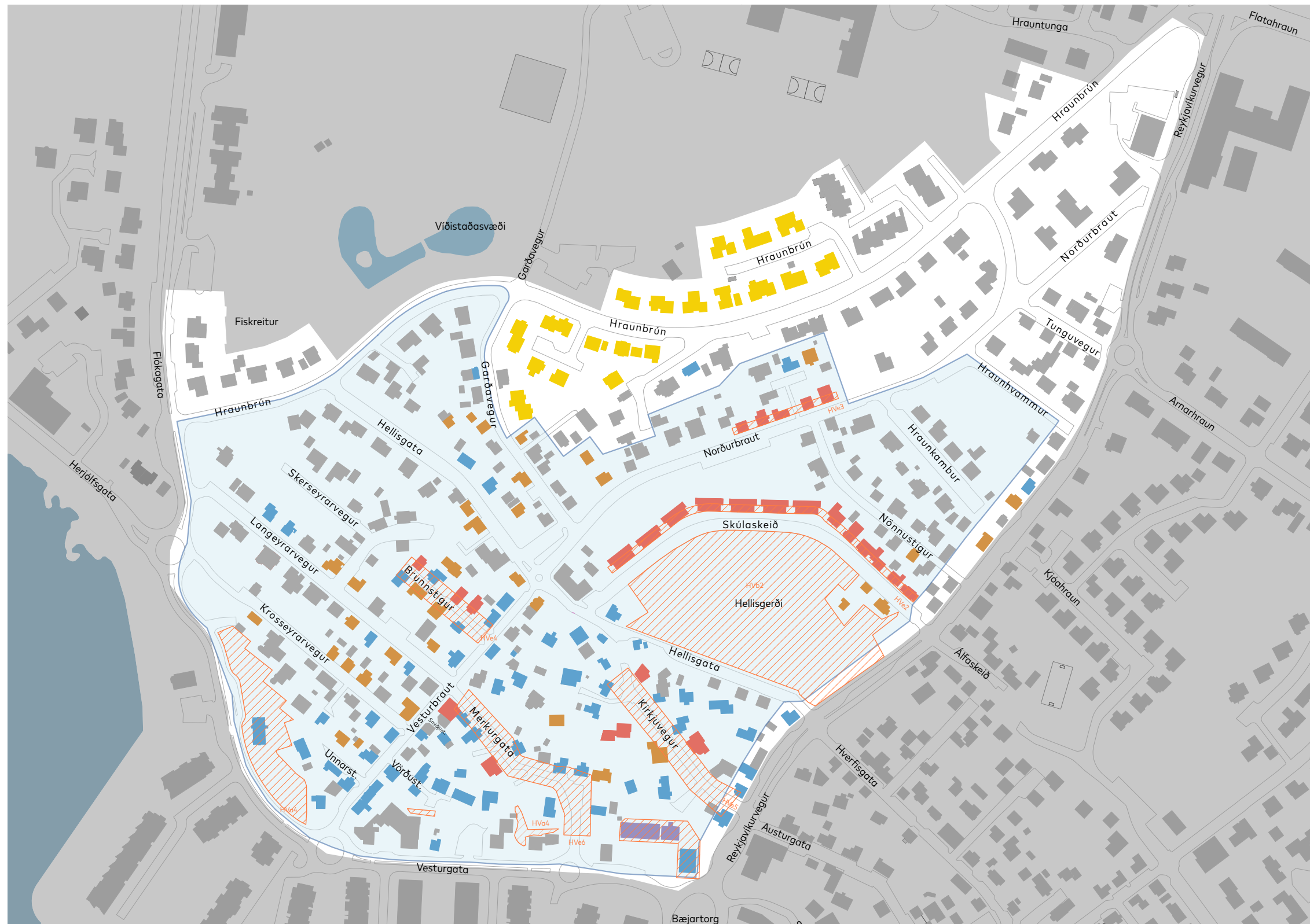
Umsagnarskyld hús

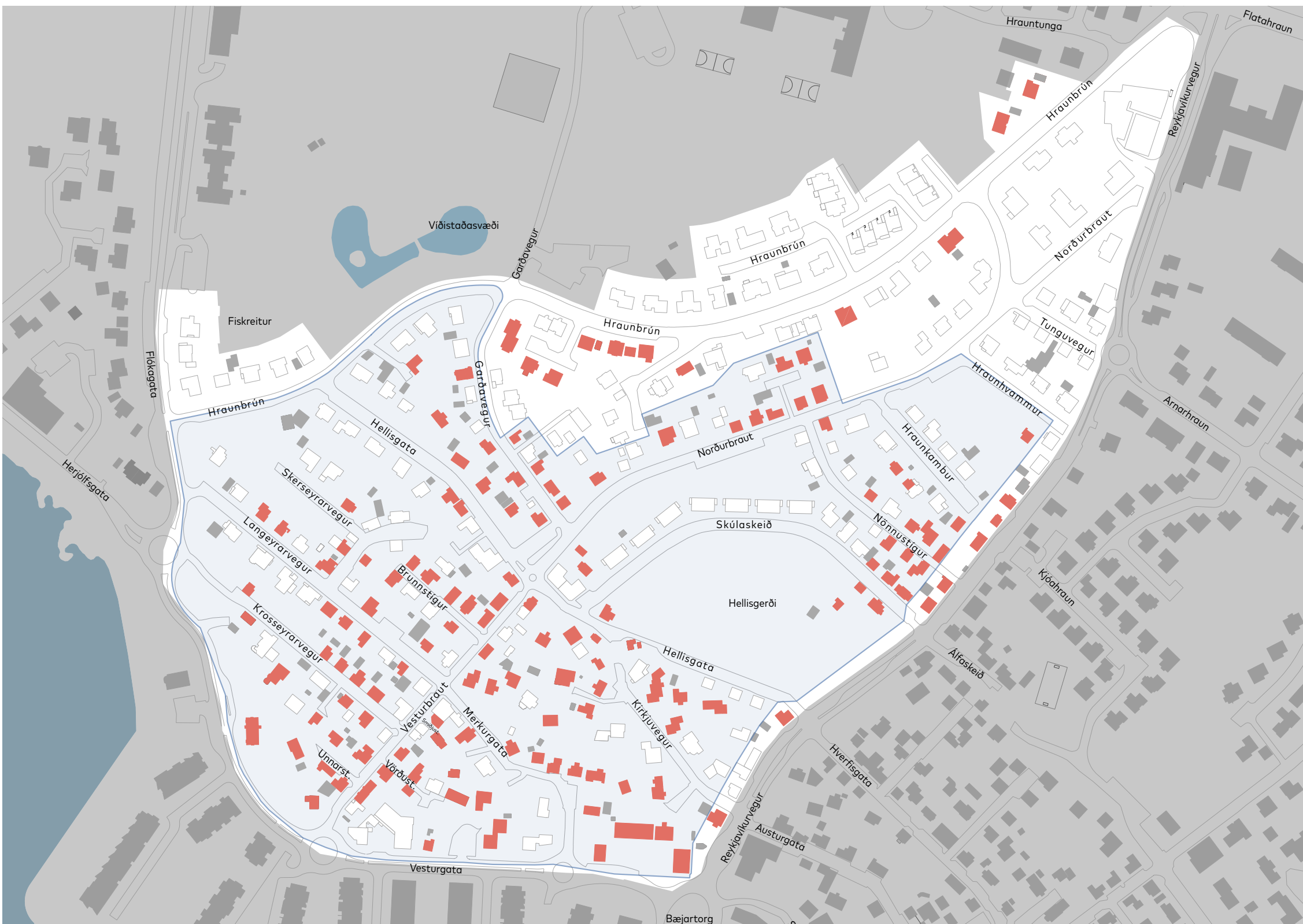
- Friðlýst hús
- Friðuð hús
- Umsagnarskyld hús
- Vernduð götummynd
- Hverfisverndarsvæði

Verndarflokkar byggðar

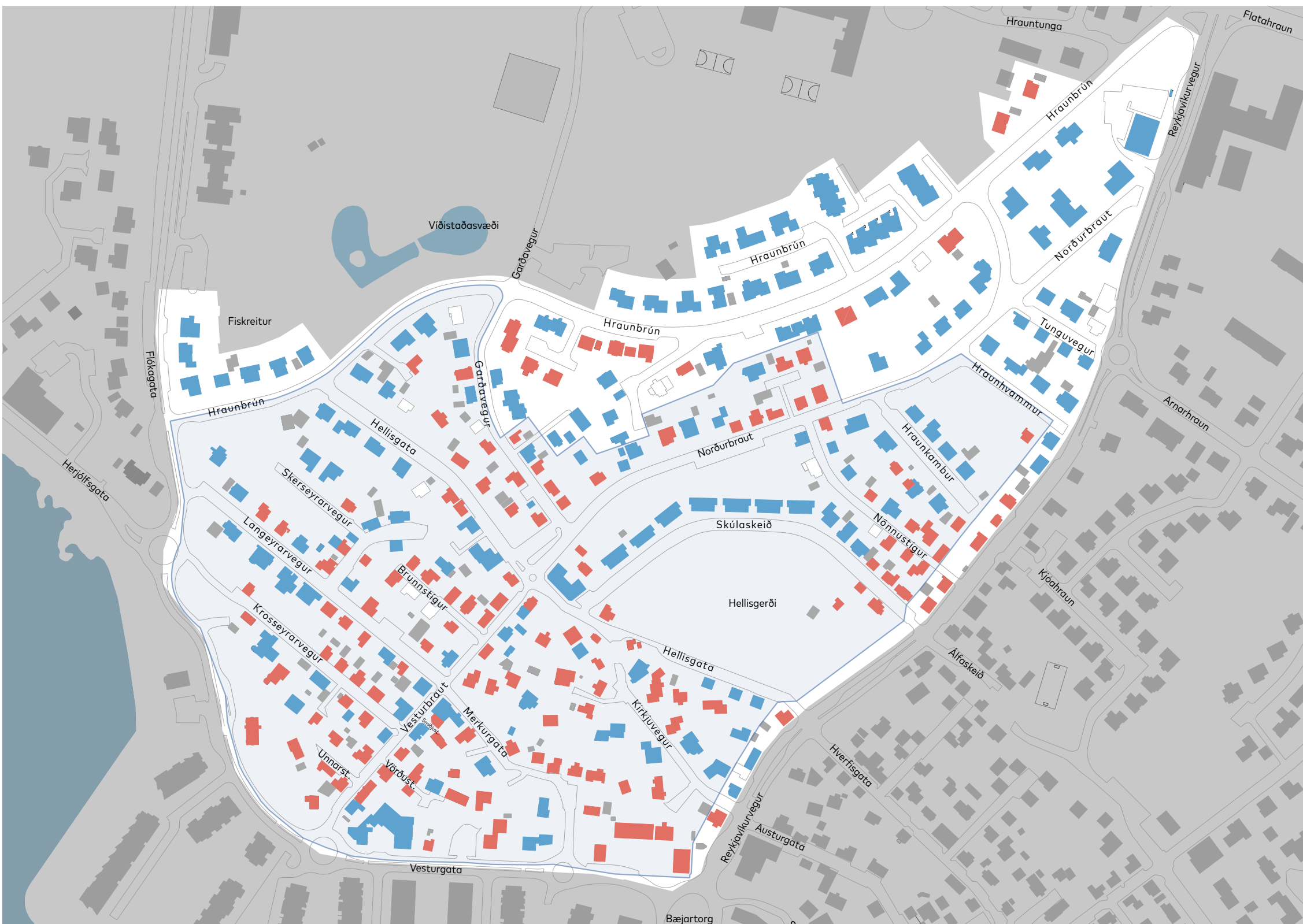

 Timburhús/
bárujárnsklædd

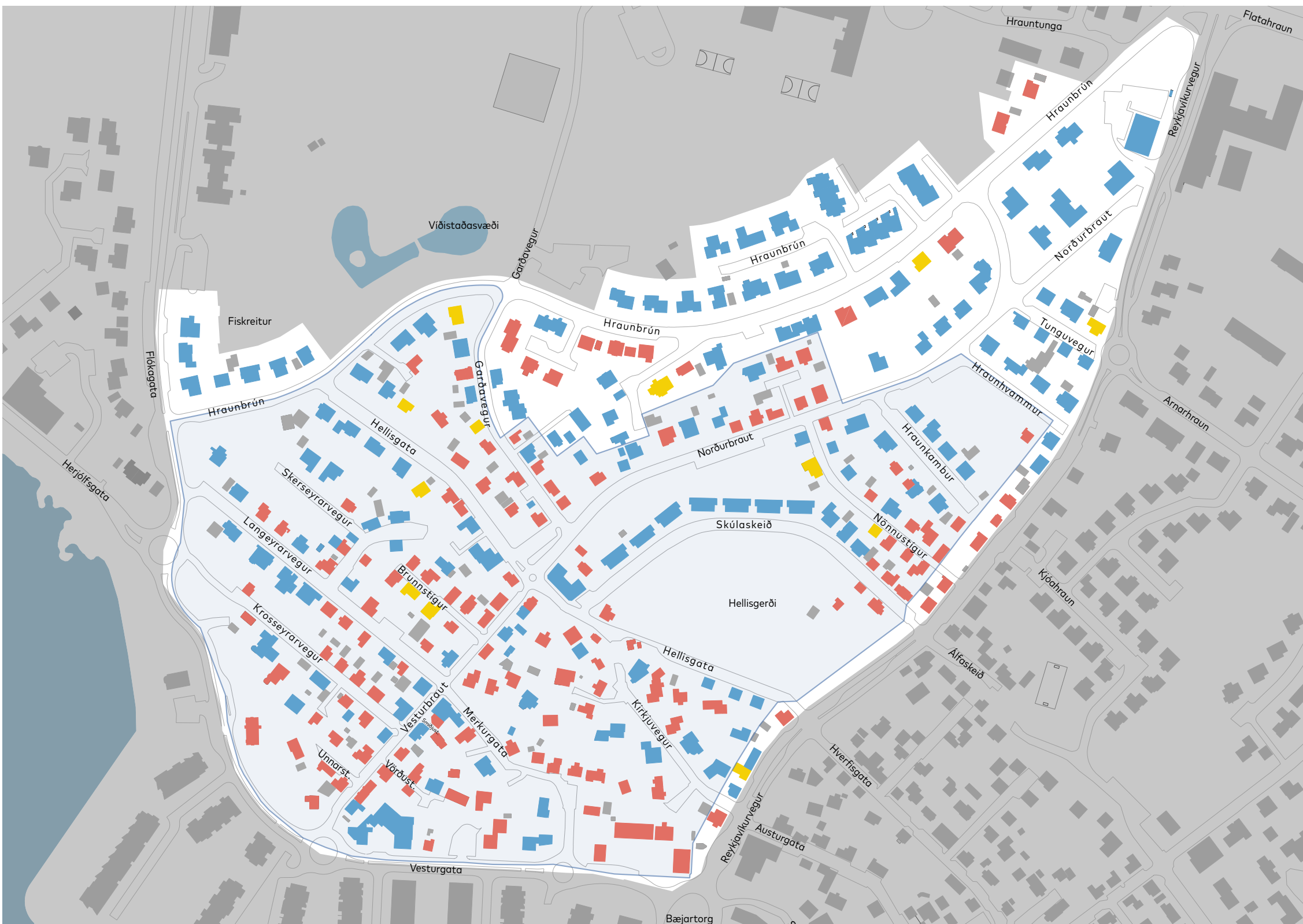

Timburhús/
bárujárnsklædd

Steinsteypt hús

- Timburhús/
bárujárnsklædd
- Steinsteyppt hús
- Hlaðin hús
- Bílgeymslur,
skúrar og álíka

Loftmyndin er frá árinu 1963.

Samanburður
þá og nú

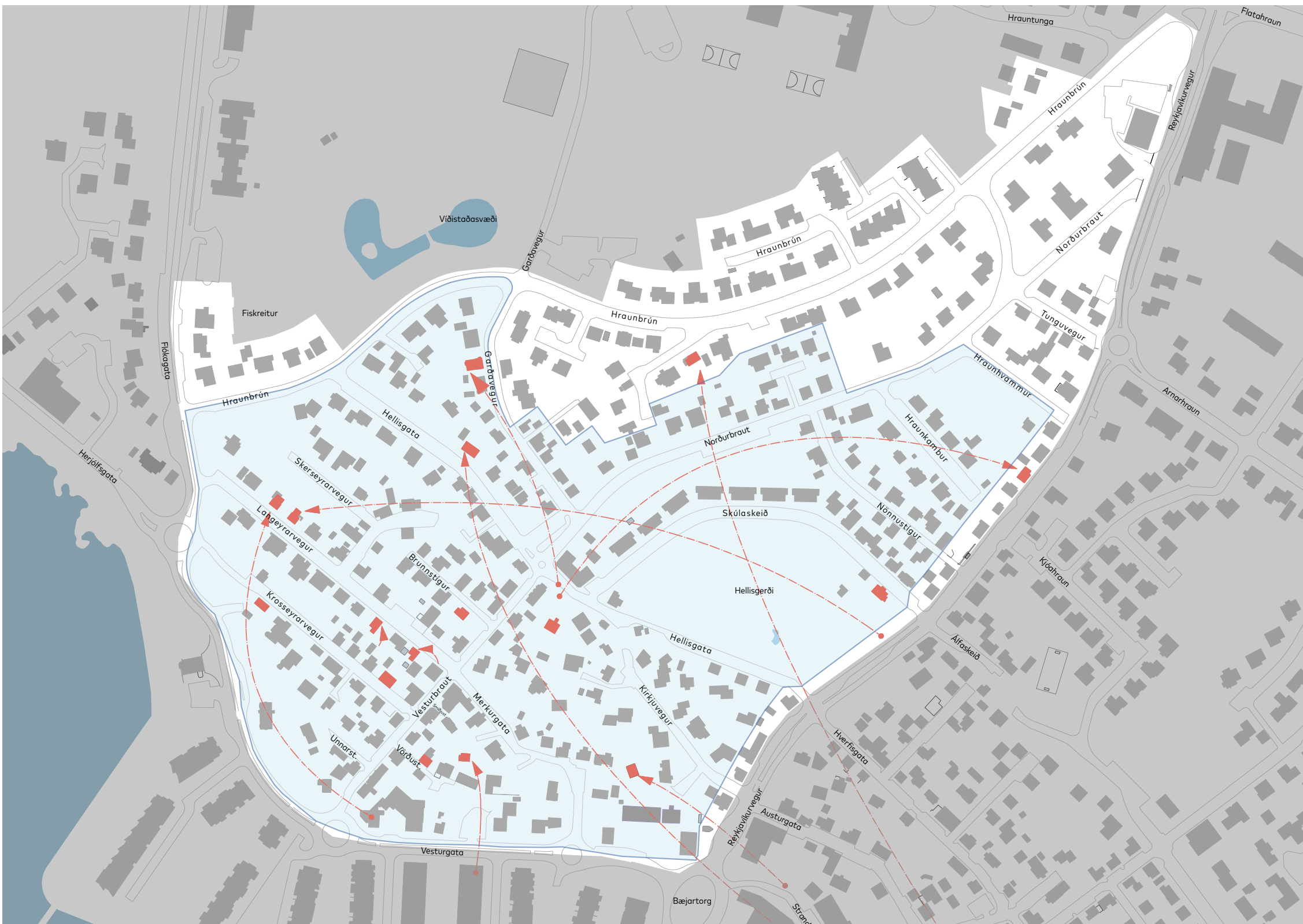
Byggingar horfnar
af skipulagssvæði

 Hús byggð 1920 og fyrr

 Hús byggð 1921-25

 Hús byggð 1926-63

3 Hverfið í hnotskurn

Ljósmyndin er tekin á tímabilinu 1930-1940.
Á gatnamótum Hellisgötu og Kirkjuvegjar. Siggubær sést hér beint af augum, Hellisgerði til vinstri.

Hverfið er að mestu byggt í og á hrauni sem setur sterkan svip á umhverfið.

Kirkjuvegur árið 1905.

Byggðamynstrið tekur mið af landslaginu.

Hverfið byggðist upp fyrir tíma bílsins. Húsin voru reist áður en að götur voru skipulagðar. Elstu göturnar voru slóðar og stígar.

Úr ritstjórnargrein blaðsins *Brúarinnar* árið 1929:

„Fyrst þegar bærinn tók að vaxa og byggjast fyrir alvöru, munu menn ekki hafa gert sér nægilega ljósa grein fyrir þeirri framtíðarnauðsyn, að bærinn væri skipulagður.

Enda fór það svo sem og raun ber vitni um, að bærinn teygði skankana í allar áttir skipulagslítill eða skipulagslaus.

Úr ritstjórnargrein blaðsins *Brúarinnar* árið 1929:

„Fyrst þegar bærinn tók að vaxa og byggjast fyrir alvöru, munu menn ekki hafa gert sér nægilega ljósa grein fyrir þeirri framtíðarnauðsyn, að bærinn væri skipulagður.

Enda fór það svo sem og raun ber vitni um, að bærinn teygði skankana í allar áttir skipulagslítill eða skipulagslaus.

Menn reistu hús á eftir húsi hér og hvar um hraunið. Sum snéru göflum saman, önnur hliðum, enn önnur stungu saman hornum eins og illir hrútar.

Úr ritstjórnargrein blaðsins *Brúarinnar* árið 1929:

„Fyrst þegar bærinn tók að vaxa og byggjast fyrir alvöru, munu menn ekki hafa gert sér nægilega ljósa grein fyrir þeirri framtíðarnauðsyn, að bærinn væri skipulagður.

Enda fór það svo sem og raun ber vitni um, að bærinn teygði skankana í allar áttir skipulagslítill eða skipulagslaus.

Menn reistu hús á eftir húsi hér og hvar um hraunið. Sum snéru göflum saman, önnur hliðum, enn önnur stungu saman hornum eins og illir hrútar.

Þegar menn höfðu reist húsin, var fyrst farið að leggja götur, sem húsin „skyldu“ standa við.

Þá kom auðvitað í ljós, að húsin „vildu ekki laga sig eftir götunni sem auðvitað átti að vera bein eða því sem næst. Þá sást bezt, hvílíkt ólán það var, að byggja ekki göturnar fyrst. ... Annaðhvort hús er þannig byggt við „fyrirhugaðar“ götur.”

Mælikvarði byggðarinnar og göturýmin bera þess merki að hafa verið (ó)skipulagt fyrir fólk en ekki bíla.

Í því felst sjarmi hverfisins og notalegur mælikvarði.

Húsin á svæðinu spanna 200 ára breitt aldursbil.

Á Vesturgötu eru fulltrúar elstu og yngstu húsa bæjarins. Elsta húsið er byggt árið 1803 og það yngsta árið 2014.

Hverfisverndaður skruðgarður sem mótast af klettabrún í norðri og hraunlautum.

Fyrsti landslagsgarðurinn á Íslandi sem er mótaður eftir sérkennum landsins.

Stofnfundur garðsins var 1.mars 1923.

Garðurinn var stofnaður af Málfundafélaginu Magna.

Afhentur bænum formlega til eignar 1988.

Vinsæll áfangastaður og skemmtigarður.

Hefur ávallt átt stóran sess í hugum Hafnfirðinga og allra landsmanna.

2.gr.

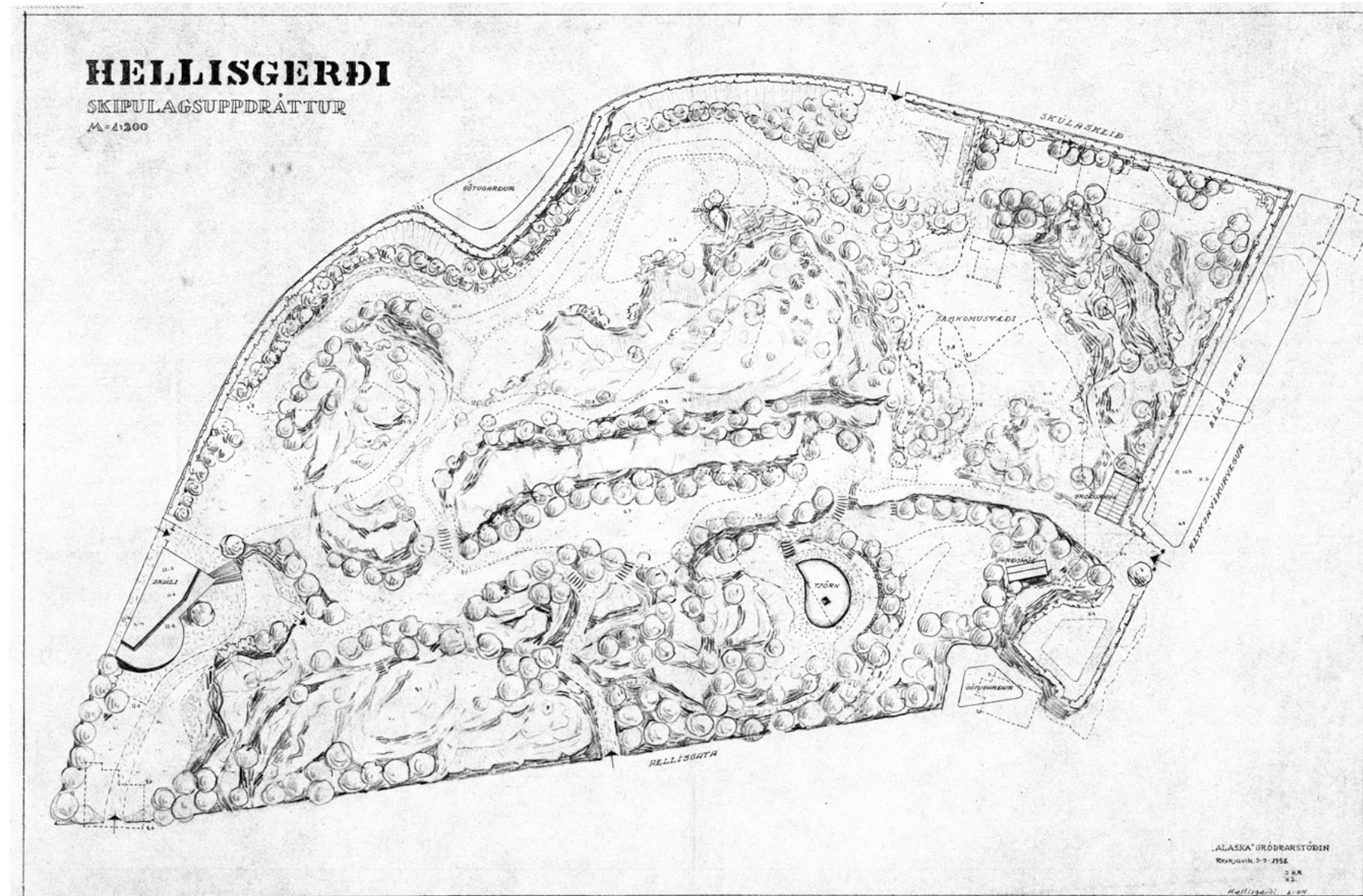
Tilgangur garðsins er;

1. Að verða skemtistaður, þar sem bæjarbúar eigi kost á að njóta ánægju og hvíldar í tómstundum sínum. Hefir fjelagið Magni sett sjer það mark, að koma þar upp svo fjölskrúðugum grótri, innlendra og útlendra blóma og trjátegunda, sem kostur er á og jarðvegur og loftslag leyfa.
2. Að vekja áhuga bæjarbúa fyrir blóma og trjárekt og verða þess megnugur að veita aðstoð í þeim efnum, meðal annars á þann hátt, að láta í tje blóma og trjáplöntur til gróðursetningar kringum hús bæjarmanna, þegar þess er ækt.
3. Að geyma óraskaðar minjar um hið sjerkennilega bæjarstaði Hafnarfjarðar, þegar mannvirki framtíðarinnar hafa máð þau út annarstaðar í bænum.

Uppdráttur gerður af Jóni H. Björnssyni 1958.

Ræktun hefur ávallt verið áberandi í garðinum.

Garðurinn styrkti fólk í trúnni að hér á landi væri hægt að stunda garð- og trjárækt.

Eitt af fjórum beykitrjám garðsins
(*Fagus sylvatica*).

Mynd tekin á tímabilinu 1975-1987.

Gott skjól og fágætar tegundir eru að finna í garðinum.

Árið 2023 nær Hellisgerði 100 ára aldri og verður sjálfkrafa friðað samkvæmt lögum um menningarminjar (nr. 80/2012):

„Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri svo sem:

búsetulandslag, skróðgarðar og kirkjugarðar, byggðarleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ...”

Hellisgerði um 1950. Þarna má sjá upprunalegu tjörnina sem var með gosbrunni.

Garðar eru lifandi minjar, samspil menningar og náttúru.

Mikilvægt er að þeir hljóti verndun og umhirðu sem slíkir.

Skilgreina þarf hvaða punkta í þroskasögu er æskilegt að fanga, vernda eða styrkja.

Minjastofnun Íslands hefur gert lista yfir 10 garða sem stofnunin vill friðlýsa, Hellisgerði er þar á meðal.

4 Markmið verndarsvæðis

Tölvugerð mynd af Krosseyrarvegi eins og hann gæti litið út miðað við deiliskipulagstillögu og verndarsvæðisskilmála.

4 Markmið verndarsvæðis

Sambætt verndun

Tölvugerð mynd af Krosseyrarvegi eins og hann gæti litið út miðað við deiliskipulagstillögu og verndarsvæðisskilmála.

Fylla í skörð í byggðinni.

Byggja þar sem hús eru sannarlega ónýtt eða teljast ekki varðveisluverð.

Nýta betur vannýtt svæði.

Við endurnýjun/ umbætur leitist íbúar við að færa hús til betri vegar og leiðrétti gömul mistök þar sem það á við.

4 Markmið verndarsvæðis

Á ábyrgð íbúa og bæjarins

Lögð er áhersla á að upphefja og styrkja ásýnd húsanna innan hverfisins.

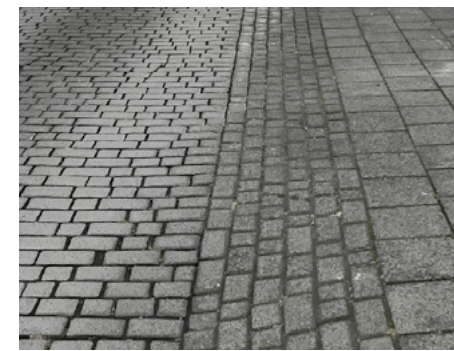
Verndarsvæði í byggð gerir ríkar kröfur til húseigenda en skuldbindur jafnframt sveitarfélagið til þess að vanda frágang á götum, gangstígum, leiksvæðum, grænum svæðum og öðrum bæjarrýmum.

Markmiðið er að gefa út einskonar handbók húseigandans þar sem íbúar geta flett upp leiðbeiningum, ráðum og leikreglum eins og við á.

4 Markmið verndarsvæðis

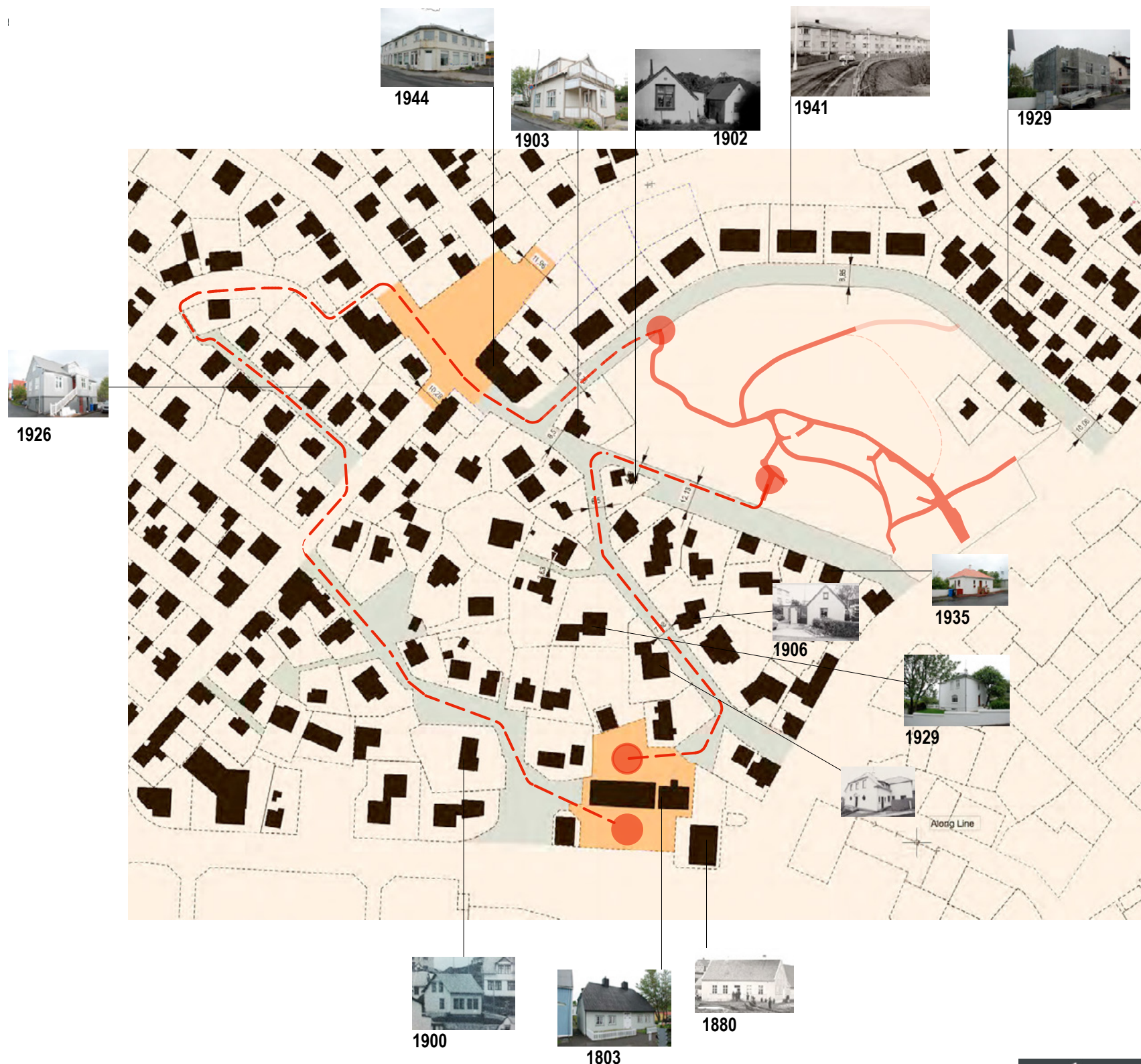
Vistgötur

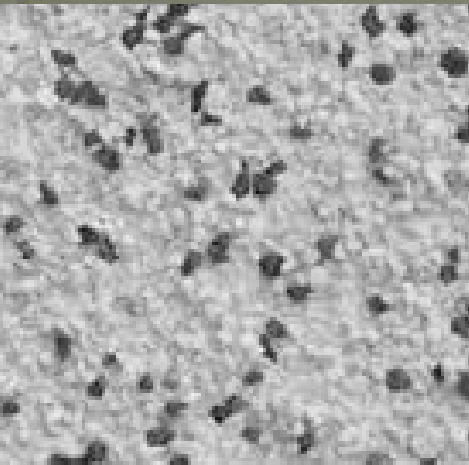
Deiliskipulagstillagan sem nú er í vinnslu skilgreinir nokkrar vistgötur á svæðinu. Þar verður hámarkshraði 10 km/klst. og frágangur á göturýmum verður í takt við yfirbragð byggðarinnar.

Vistgöturnar verða í elsta kjarna hverfisins og í kringum Hellisgerði.

Miðað er að því skilgreina sögulega gönguleið um hverfið í samstarfi við Byggðasafnið.

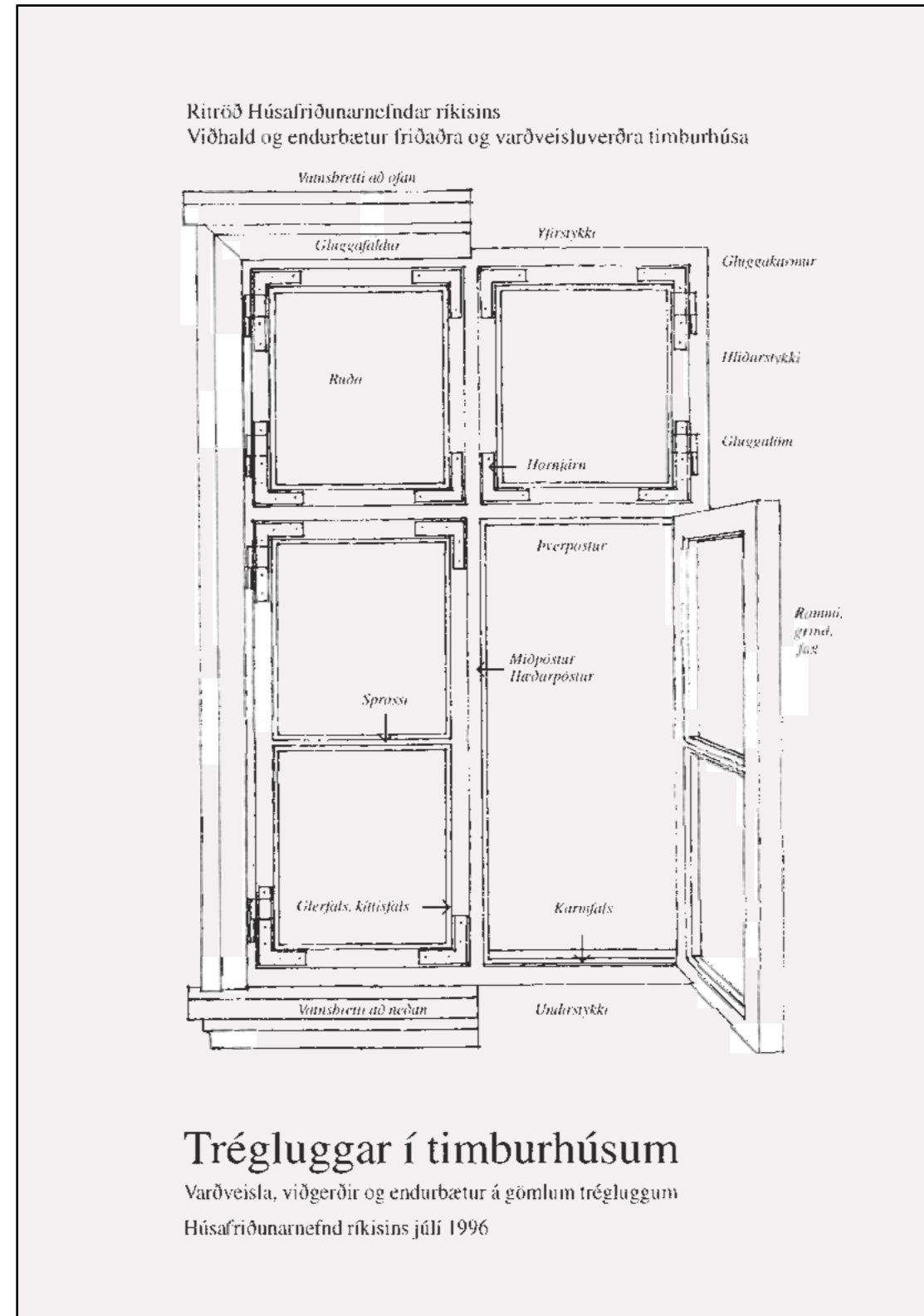

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Á árunum 1996 til 2007 gaf Húsafriðunarnefnd út ritröðina Viðhald og endurbætur friðaðra og varðveisluverða húsa:

- Gömul timburhús
- Steinuð hús
- Trégluggar í timburhúsum
- Uppmæling húsa

Eigendur friðaðra, friðlýstra og annarra húsa með varðveislugildi geta sótt um styrk úr húsafriðunarsjóði. Þetta á líka við um eigendur húsa innan verndarsvæða í byggð.

Líkur á að fá styrk ráðast mjög af varðveislugildi hússins.

Styrkirnir eru ætlaðir til að mæta aukakostnaði umfram hefðbundið viðhald sem hlýst af því að varðveita eða endurgera hús með hliðsjón af upphaflegri gerð.

Nánari upplýsingar um umsóknarferlið á heimasíðu Minjastofnunar:
www.minjastofnun.is

4,9 milljónir kr. úr húsafriðunarsjóði til Hafnarfjarðar

Styrkur veittur til sex hafnfirskra byggina

Eftir **gg** - 21. mars 2019

Fjöldi fagmenntaðra arkitekta og arkitektastofur sem hafa mikla reynslu og þekkingu á verkefnum af þessum toga.

Ráðgjöf arkitekta á Árbæjarsafni alla miðvikudaga frá kl. 15:00 til 17:00. Einnig á sama tíma í síma 411 6333.

Húsverndarstofa - ráðgjöf um viðhald og viðgerðir eldri húsa

[Þjónusta](#) > [Menning og listir](#) > [Húsverndarsjóður Reykjavíkurborgar](#)

Húsverndarstofa er í Árbæjarsafni, sem er opið frá september og út maí frá kl. 13 - 17. Í sama safnhúsi og Húsverndunarstofa er einnig hægt að skoða byggingartæknisögusýningu.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Breytingar á útliti húss

Húseigendur leitist eftir því að horfa til upprunalegra stíleinkenna hússins og húsa byggðra á sama tíma við endurbætur, sem snerta eftirfarandi:

- húsform
- þakgerðir
- gluggagerðir
- kvisti
- byggingarefni
- klæðingar
- skrautlista

eða önnur útlitseinkenni sem bera byggingarstíl sínum vitni.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Viðbyggingar eða nýbyggingar

Viðbyggingar / nýbyggingar geta verið
í anda hússins eða verið sannarlega
góður fulltrúi samtíma arkitektúrs.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Vanda skal til verka og gerð er krafa
um vandaða byggingarlist.

Í tilviki gamalla húsa snýst þetta líka
um fagmennsku og handverk.

Viðbygging / nýbygging á lóð má ekki
rýra ásýnd og gildi upprunalegs húss.

Viðbyggingar eða nýbyggingar

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Lita- og efnisval

Leitast skal eftir því finna upprunaleg efni- og liti húsa.

Einnig má notast við litanúmer og efnis- og litasamsetningu t.d. á sökkli, meginhluta húss, skrautlista og glugga sem eru einkennandi fyrir byggingarár / tímabil hússins.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Lita- og efnisval

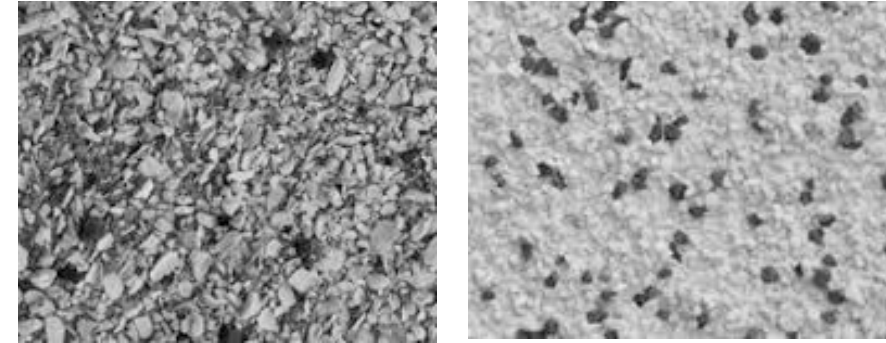
Með meðvitaðri litasetningu er hægt að draga fram arkitektúrinn og stíleinkenni timburhúsanna.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Lita- og efnisval

Mismunandi steinblöndur draga fram háherslur og einkenni í byggingarstíl húsa.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Lita- og efnisval

Litaðir fletir draga fram húsformið og drætti í móðernískum húsum.

Arkitektar húsanna teiknuðu húsini með skilgreindum lituðum flötum og þeir eru mikilvægur hluti af útliti og formlestri húsanna.

Þegar hús í þessum stíl eru máluð í einum og sama lit glatast einkenni hússins og þau verða flöt.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Kvistar og gluggasetning

Mikilvægt er að kvistir taki tillit til hlutfalla hússins.

Þegar komið er að viðhaldi eru íbúar hvattir til þess að leiðrétta áður gerðar breytingar og færa til betri vegar eins og tilefni er til, t.d. með því að taka upp stærðir og hlutföll glugga á eldri húshlutum.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Garður og lóð

Garður og lóð: Gróður þarf falla vel að umhverfi sínu.

Girðingar og mörkun lóða þarf að vera í takt við byggingarár/stíl hússins.

Skilti, merkingar og ljós, á húsi og í garði þurfa að bera byggingarári/ stíl sínum vitni.

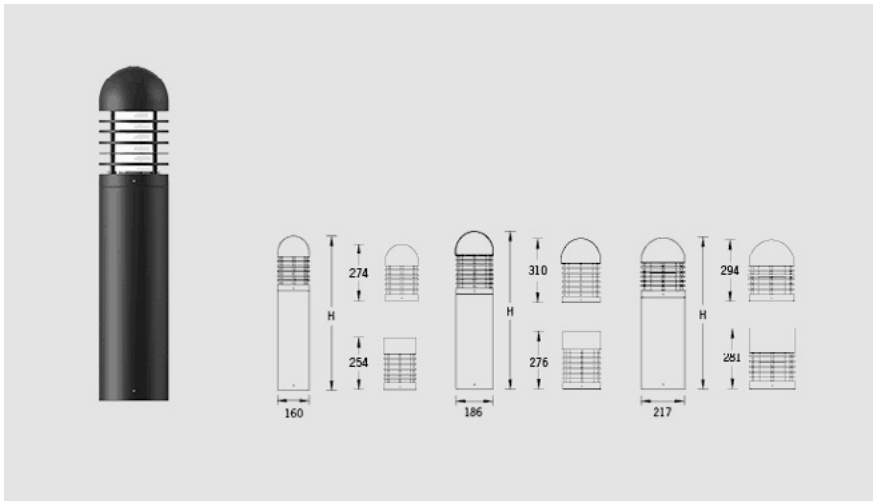
5 Leiðbeiningar
og verkfæri

Götugögn

Götugögn almenningsrýma og garða
þurfa að vera skilgreind heildstætt
fyrir svæðið.

Þau þurfa að vera í takt við
mælikvarða byggðarinnar.

Sum af þessum götugögnum verða
eingöngu notuð fyrir gamla kjarna
Hafnarfjarðar.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Dæmi: Húsaröð við Skúlaskeið

Götumynd verkamannabústaðanna
við Skúlaskeið njóta verndunar.

Húsin eru teiknuð hjá Húsameistara
ríkisins Guðjóni Samúelssyni af Bárði
Ísleifssyni.

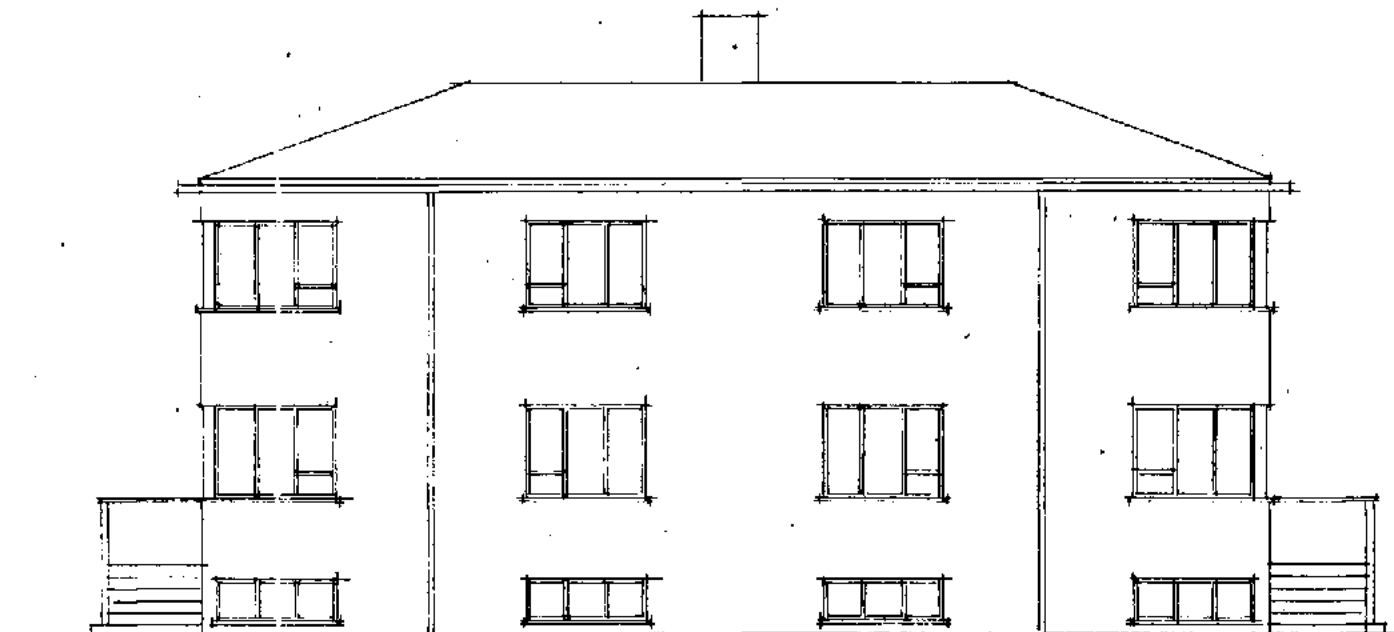
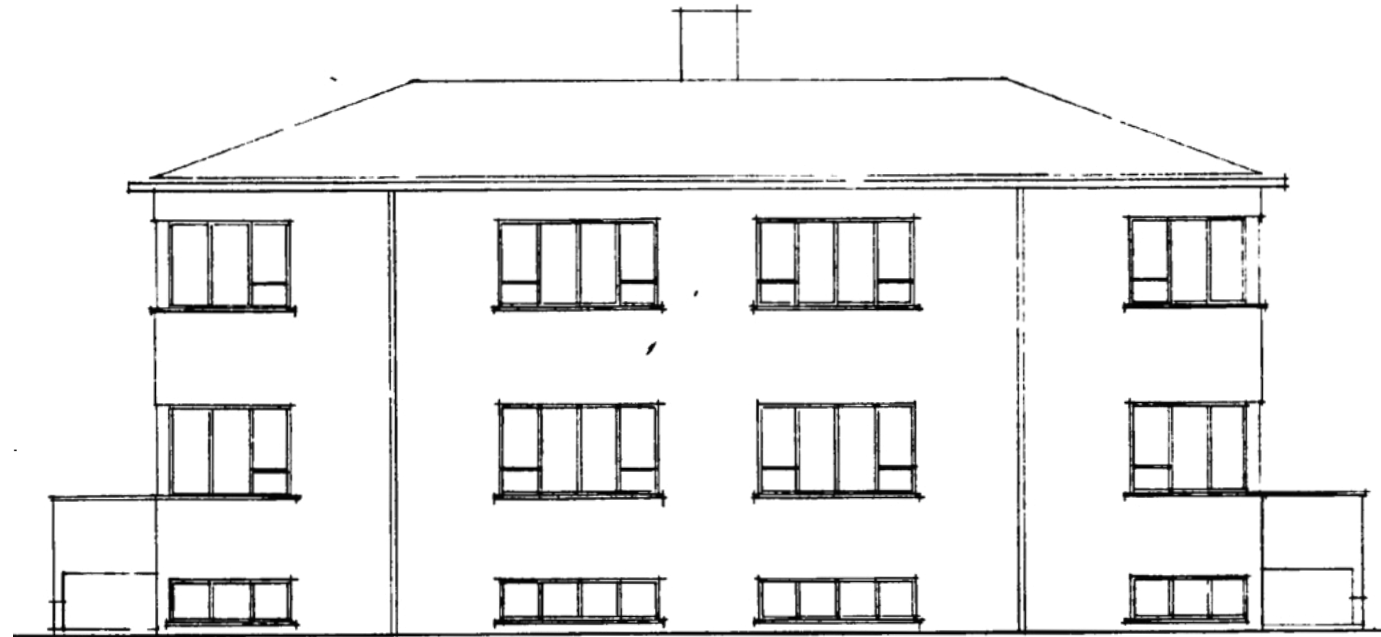
Hér verða lögð fram drög að leiðbein-
ingum um viðhald og framtíðarþróun
húsaraðarinnar sem miðar að því færa
húsin nær sinni upprunalegu mynd.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Dæmi: Húsaröð við Skúlaskeið

1. Húsin haldi upprunalegri formgerð og hlutföllum. Þar með verði ekki leyft að hækka húsin og / eða þök þeirra.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Dæmi: Húsaröð við Skúlaskeið

Ljósmynd tekin á tímabilinu 1950-1960.

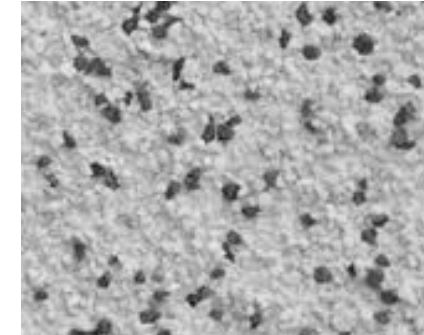
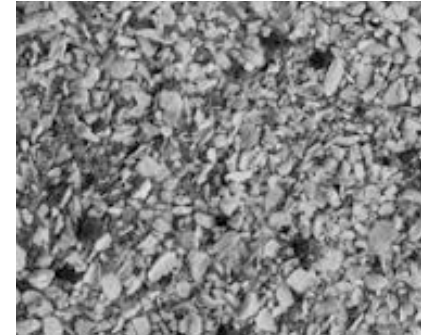
2. Við endurgerð glugga verði tekið
mið af upprunalegri gluggagerð og
staðsetningu gluggapósta.

5 Leiðbeiningar og verkfæri

Dæmi: Húsaröð við Skúlaskeið

3. Við endurnýjun klæðningar verði leitað að upprunalegri múrhuð (steining eða múr) og lit á þökum húsanna.

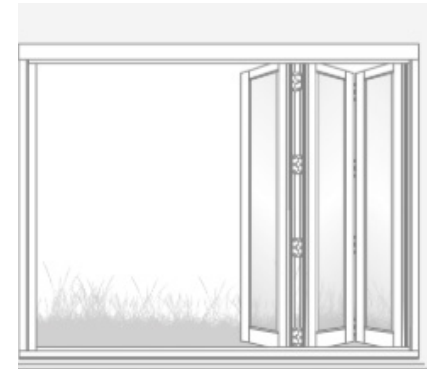
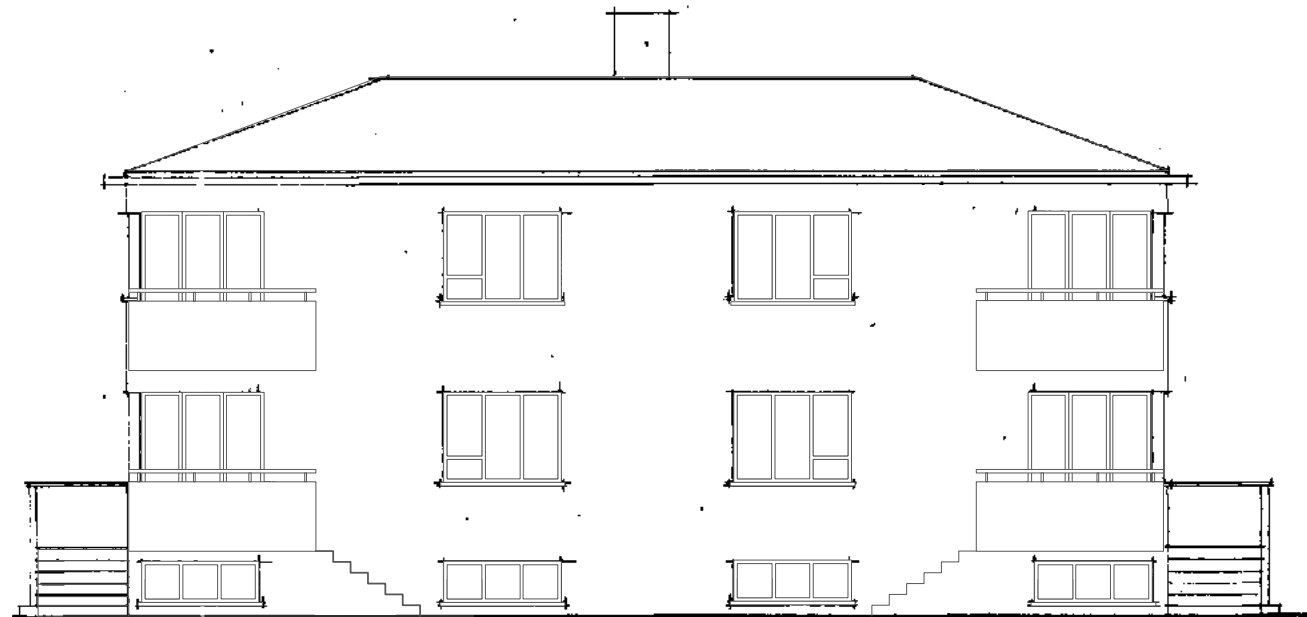
5 Leiðbeiningar og verkfæri

Dæmi: Húsaröð við Skúlaskeið

4. Leyfi fyrir svölum er háð þátttöku allra húsanna í götunni. Mikilvægt er að heildarásýnd götunnar rýrist ekki.

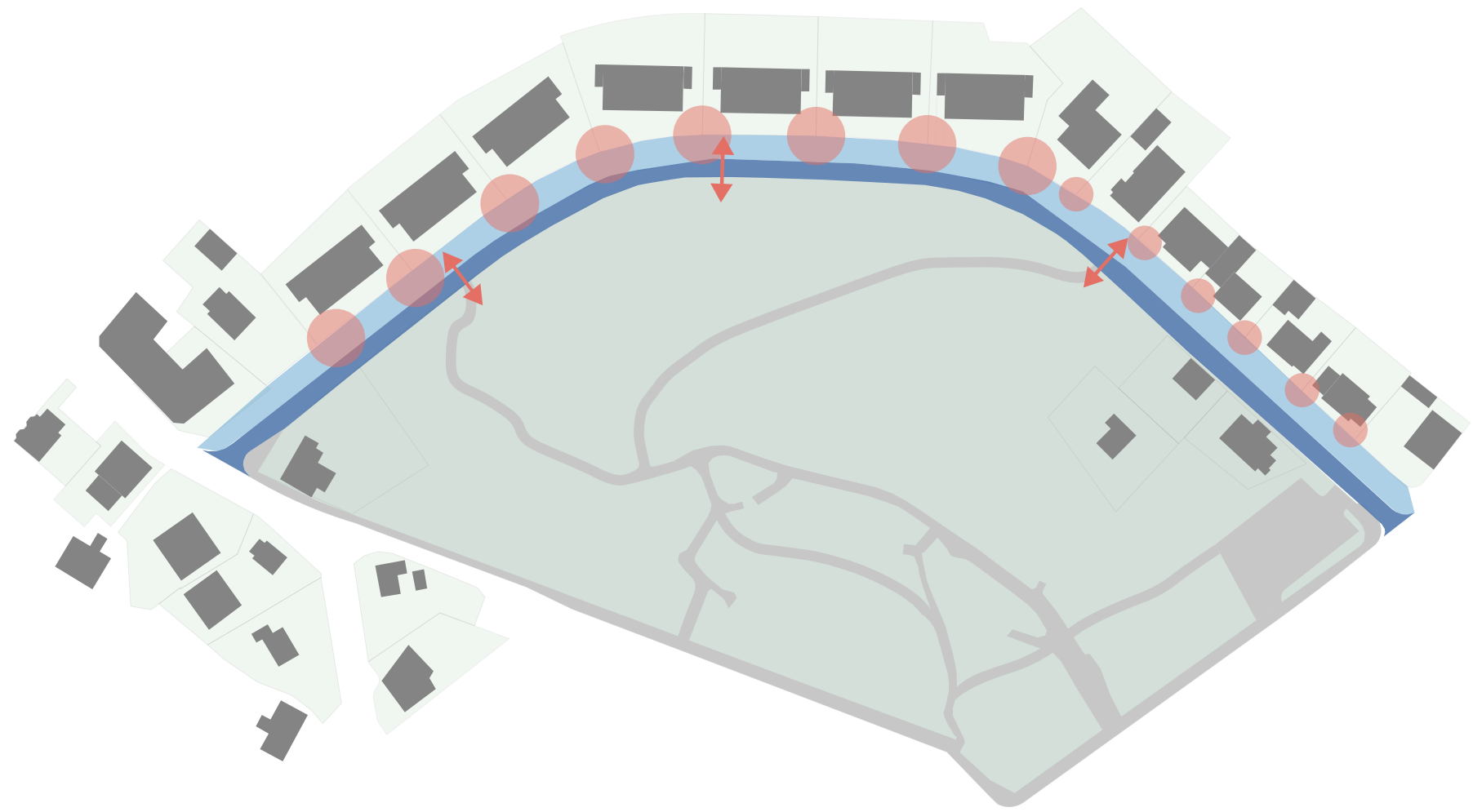
Þá verði leyft að bæta við svölum á suðurhlið húsanna og þær útfærðar samkvæmt skema.

Svalahurð gæti verið harmonikku hurð sem hefði sama takt og upprunalegu gluggar húsanna.

Dæmi: Vistgata við Skúlaskeið

- Malbikaður hluti götu
hámarkshraði 10km/klst.
- Hellulagt svæði
bílastæði að hluta.
- Bílfrí svæði fyrir framan
innganga að húsum.
- Hellulagðar tengingar
frá Hellisgerði yfir
malbikaðan hluta.

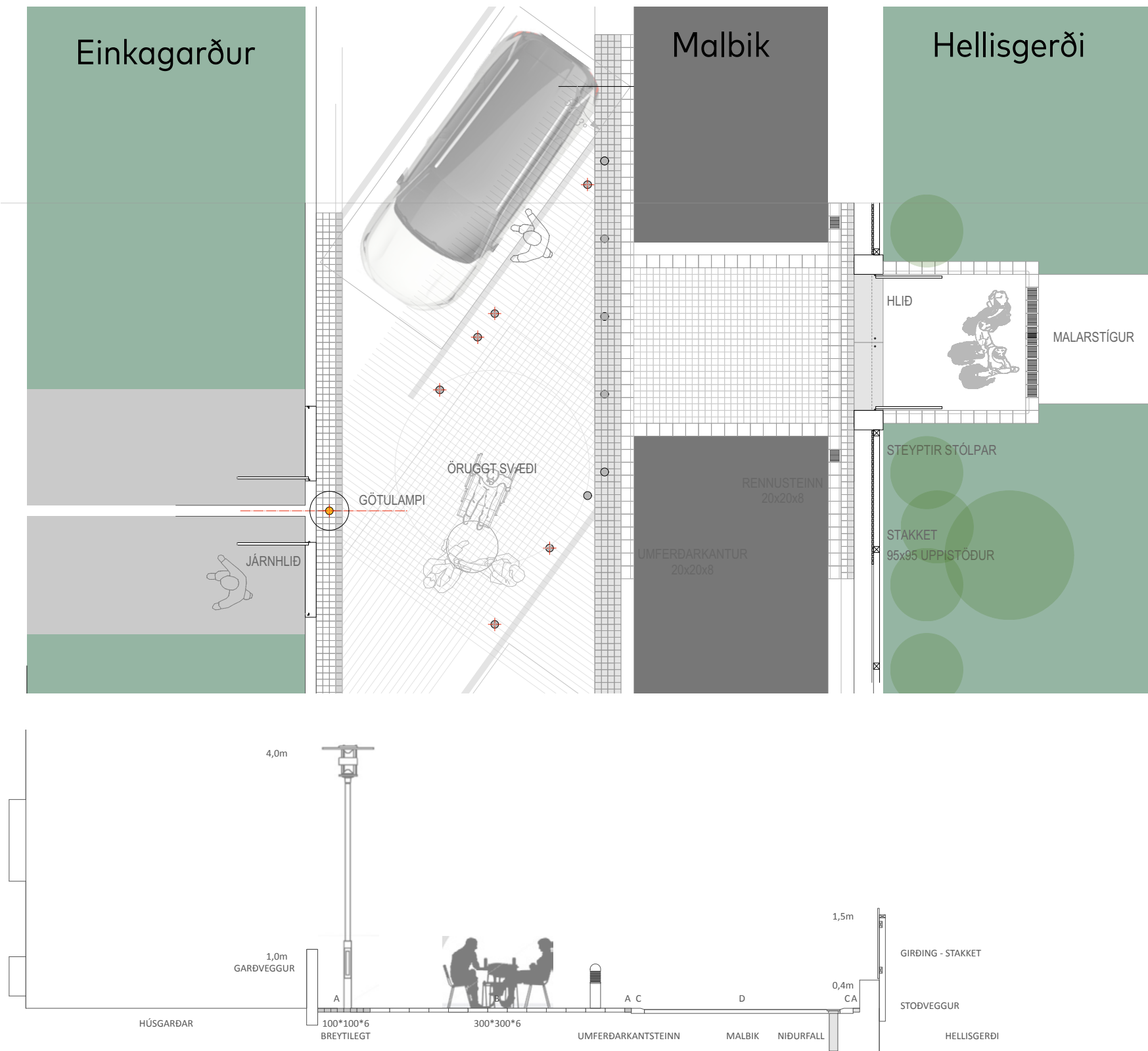

Dæmi: Vistgata við Skúlaskeið

Við innganga hjá einkagörðum verða bílfrí svæði til að gæta aðgengis að húsum.

„Á vinnutíma“ eru fáir bílar í götunni og mun því vistlega hellusvæðið vera nokkuð bílfrítt á dagtíma.

Tengingar einkagarða og Hellisgerðis verða styrktar með yfirborðsfrágangi.

Takk fyrir áheyrnina!

Sjáumst á sama tíma
eftir viku, þann 12. mars.

Þá verður fjallað um drög
að nýju deiliskipulagi fyrir
Vesturbæ Hafnarfjarðar.

